

بررسی نگرش دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی ایران نسبت به اثرات وضعی غذاهای حلال و حرام

داود فرج زاده آلان^{۱*}، حمیدرضا درخی^۲، حسین صادقی حسن آبادی^۳، محسن صابری اسفیدواجانی^۱، مصطفی حیدری^۲

چکیده

مقدمه: از نگاه دین اثرات وضعی غذاهای حلال و حرام بر جسم و روح انسان امری اجتناب ناپذیر است. با اینکه این اثرات علت تامه سعادت و یا شقاوت انسان و اجتماع نیست؛ اما یکی از علل اصلی زمینه ساز صعود یا نزول انسان و هر جامعه ایست. با توجه به اینکه درصد قابل توجهی از جمعیت کشور ما را جوانان تشکیل می دهند که نزدیک به ۴ میلیون نفر از آنها دانشجویان می باشد و اینکه دانشجویان کارشناسان و مجریان آینده و نیروی محرکه اصلی در جامعه هستند؛ نگرش آنها می تواند نقش بسزایی در پیشرفت، تحول و سلامت اجتماعی داشته باشد. به دلایل گفته شده و به منظور برنامه ریزی اصولی برای بالا بردن سطح آگاهی دانشجویان در مورد اثرات وضعی غذاهای حلال و حرام اطلاع از نگرش آنها در این زمینه امری ضروریست.

هدف: با توجه به رهنمود رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی (ره) مبنی بر اینکه دانشگاه مبدأ همه تحولات است؛ ضرورت دارد نگرش آینده سازان و کارشناسان آینده جامعه، یعنی دانشجویان، مورد مطالعه قرار گیرد. با این انگیزه این پژوهش به منظور شناخت دیدگاه دانشجویان نسبت به اثرات وضعی غذاهای حلال و حرام انجام شد.

مواد و روش ها: پژوهش از نوع توصیفی-مقطعی و روش نمونه گیری آن تصادفی ساده بود. جمعیت مورد مطالعه ۱۵۶ نفر از دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی ایران بود که با استفاده از ابزار پرسشنامه نگرش آنها مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. نتایج حاصله به وسیله نرم افزار SPSS تحلیل شد و آلفای کرونباخ ۷۶٪ محاسبه گردید.

یافته ها: در این بررسی ۷۶/۶٪ افراد مورد مطالعه در مورد تأثیر مصرف غذای حلال بر بهبود مسایل اقتصادی فرد و خانواده نظر موافق، ۵/۸٪ نظر مخالف داشتند. در ارتباط با تأثیر غذای حلال بر تعهد فرد نسبت به واجبات الهی، تأثیر مصرف غذای حلال یا حرام پدر و مادر بر جنبه های رفتاری و اخلاقی فرزند و خوردن غذای حلال در استجابات دعا به ترتیب ۸۰/۸، ۸۲/۷ و ۶۳/۳٪ نظر موافق داشتند و در مورد تأثیر رژیم غذایی بر خلق و خوی و رفتار اجتماعی، تأثیر غذای حرام و حلال در پذیرش سخن حق و تعهد افراد به اجرای مقررات اجتماعی و حرام بودن مال بدست آمده از ربا به ترتیب ۸۲/۱، ۶۸/۵، ۶۳/۶، ۸۰/۱٪ نظر موافق داشتند.

بحث و نتیجه گیری: نتایج نشان داد نگرش اکثر دانشجویان مورد مطالعه در مورد اثرات وضعی غذاهای حلال و حرام به دیدگاهی که دین در این رابطه دارد بسیار نزدیک است.

کلیدواژه: حلال، حرام، جوان، دانشجوی، نگرش

۱- مرکز تحقیقات طب، قرآن و حدیث، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران

۲- دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

۳- مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران

*نویسنده مسئول: پست الکترونیکی: d.farajzadeh@gmail.com

مقدمه

اعتقادات مذهبی و پایبندی به احکامی که توسط شارع مقدس وضع شده است بر نگرش و رفتار انسان‌ها تأثیر دارد و این پایبندی مذهبی بر نگرش و رفتار انسان‌ها نسبت به مصرف مواد غذایی نیز تأثیر بسزایی خواهد داشت. زیرا نگرش و رفتار انسان‌ها مبتنی بر باورهای مذهبی آنهاست و این نگرش، انتخاب تغذیه‌ای افراد را نیز جهت می‌دهد (۱، ۲، ۳). باورهای مذهبی نقش مهمی در مصرف یا عدم مصرف هر کالایی دارند. زیرا حیطة حلال و حرام ممکن است به تمام مواد مصرفی، مانند داروها و لوازم آرایشی و خدمات، مانند حسابداری و امور مالی، خرید و فروش نیز گسترش یابد (۲، ۳). مطالعات نشان داده است افرادی که تعهد مذهبی بیشتری دارند به موضوع حلال بودن حساسیت بیشتری دارند و برای رفع نیازهای خود به دنبال روزی و غذای حلال هستند و این تصمیم آنها برای خرید مواد غذایی و عادات غذایی تأثیرات مهمی دارد (۴، ۵). در اسلام مفاهیم و قوانین اسلامی که از قرآن و حدیث و سیره معصومین (علیه السلام) منشاء گرفته است، منبع اصلی نیت رفتارها و عمل مسلمانان در مورد تغذیه حلال است. اغلب احکام اسلامی که مسلمانان از آن تبعیت می‌کنند به عاداتی تبدیل شده اند که در فعالیت‌های روزانه زندگی آن‌ها وارد شده است. این احکام به عنوان یکی از عواملی محسوب می‌شود که می‌تواند بر پذیرش یا عدم پذیرش غذا اثر بگذارد و یکی از مهمترین مثال‌ها مصرف غذای حلال است. در جوامع مذهبی، تبعیت از احکام دین یک ضرورت محسوب می‌شود و مصرف و پذیرش محصولات غذایی به شدت مبتنی بر احکام آن دین می‌باشد. تأثیر دین بر مصرف غذا به دین و حدودی که فرد از دین تفسیر و تبعیت می‌کند وابسته است. اغلب ادیان، غذاهای خاصی را ممنوع کرده اند. مانند گوشت خوک که در اسلام و یهودیت و یا گوشت خوک و گاو که در هندوئیسم و بودائیسم ممنوع و حرام است. در مسیحیت نیز هیچ ممنوعیت غذایی وجود ندارد (۱، ۲، ۴، ۵ و ۶). در ادیان مختلف به عمل جایز و مجاز مانند کار سود آور (در حد معقول)، غذا و نوشیدنی‌های سالم و بی ضرر و فعالیت‌های روزانه‌ی مباح، حلال می‌گویند. غذای حلال نیز به این معناست که مواد مغذی و ترکیبات آن در قانون و

احکام شریعت مجاز شمرده شده و شرایط زیر را داشته باشد:

۱. در غذای مصرفی اجزای حیواناتی که حرامند و یا بر اساس قانون شریعت ذبح نشده اند، وجود نداشته باشد.
۲. مواد نجس در آن وجود نداشته باشد.
۳. برای مصرف، ایمن، غیر سمی و غیر سکر آور باشد و برای سلامتی خطرناک نباشد.
۴. با استفاده از وسایل آلوده به نجاسات آماده، فرآوری و تولید نشده باشد.
۵. هیچ یک از اجزای انسان یا مشتقات غیر مجاز آن (مانند خون) در آن وجود نداشته باشد.
۶. آماده سازی، فرآوری، دست آوری، ذخیره سازی و توزیع غذاهایی که شرایط مورد تایید فوق را دارند با هر چیزی که قوانین شریعت به عنوان نجاسات مقرر کرده است ارتباط نداشته باشد (۷).
۷. از مال و راه حرام تهیه نشده باشد.

در اعتقادات اسلامی حلال و حرام هر کدام اثرات وضعی خود را در زندگی دنیوی و اخروی انسان دارد و انسان‌ها برای سعادت دنیا و آخرت خود حلال و حرام را شناخته و حدود آن را رعایت کنند.

حلال و حرام در قرآن، احادیث و روایات:

در مجموع حلال یک واژه قرآنی و اسلامی به معنای مجاز و جایز است و در جوامع اسلامی مفهوم و واژه حلال کلید قطعی مصرف است (۸، ۹). واژه حلال که کلمه‌ای عربی است و فقط به غذاهای مجاز اطلاق نمی‌شود و ارتباط بین افراد، لباس، شغل، حرفه، مسایل مالی، سرمایه گذاری و ... را نیز در بر می‌گیرد (۱۰). در نقطه مقابل حرام قرار دارد. در نگاه دینی اثر سوء خوردن غذاهای حرام بر جسم و روح و روان انسان امری قطعی است. نظام عالم نظام اسباب و مسببات است و بر این اساس هر فعلی و هر پدیده‌ای اثری وضعی دارد. از جمله موارد تأثیرگذار بر زندگی انسان لقمه حرام است. با این حال غذای حرام علت تامه برای انحرافات اخلاقی و رفتاری انسان محسوب نمی‌شود؛ بلکه به عنوان زمینه این انحرافات تلقی می‌شود و طبق استنباطی که از آیات و روایات انجام شده آثار سوء غذای حرام به خاطر عصیان و نافرمانی از اوامر الهی است. با توجه به اهمیت غیر قابل انکار حلیت و یا حرمت غذا، تعریف و مصادیق واحد

از گناهان او نخواهد گذشت.

قرآن ۱۰ ماده غذایی حرام را معرفی می‌کند: گوشت مردار، خون، گوشت خوک و حیواناتی که به غیر نام خدا ذبح شوند، حیوانات خفه شده و به زجر کشته شده و حیواناتی که بر اثر پرت شدن از بلندی مرده باشند و یا با ضرب شاخ حیوان دیگری مرده باشند، باقیمانده صید حیوان درنده مگر اینکه به موقع ذبح شده باشد و حیواناتی که در برابر بت‌ها ذبح شوند (۱۶).

در روایات فراوانی به تأثیر انواع مواد غذایی حلال و حرام بر رفتار و خلق و خوی انسان‌ها اشاره شده است. در یکی از معروفترین روایات، سخن امام حسین (ع) در روز عاشورا خطاب به کوفیان است که در مورد علت ظلم کردن و اعمال خلاف آنها می‌فرمایند: «شکم شما از مال حرام پر شده است». بنابراین، تغذیه از مهمترین مسایلی است که رفتار و روح انسان را به واسطه ارتباط تنگاتنگش با جسم تحت تأثیر قرار می‌دهد. در مورد مواد غذایی حلال نیز منابع دینی به اثرات مثبت آنها اشاره دارند. به عنوان مثال از مویز و پیاز به عنوان تقویت کننده اعصاب، از انگور سیاه و گوشت کبک به عنوان برطرف کننده غم و اندوه و از به به عنوان افزایش دهنده عقل و حافظه نام برده شده کسندر به عنوان افزایش دهنده عقل و حافظه نام برده شده است و زیاده روی در خوردن گوشت گاو را موجب تباهی عقل معرفی کرده است (۱۷). به همین دلیل در آیات زیادی از قرآن کریم، به استفاده از مواد غذایی حلال و طیب دستور داده شده است (آیات ۷۵، ۱۶۸ بقره و ۱۱۴ نحل).

این آیات بیانگر تاکید قرآن بر مصرف مواد غذایی حلال است. البته بر اساس تفسیری که از آیه ۱۵۷ سوره اعراف می‌شود (یحل لهم الطيبات و يحرم عليهم الخبائث) حلال در مقابل خبائث است و حلیت انواع مواد غذایی امری تشریحی است. اما در تفسیر المیزان علامه طباطبایی (ره) مراد از حلیت و طیب بودن را پاکیزه دانستن غذا توسط طبع آدمی دانسته و حلیت شرعی را تابع حلیت فطری می‌داند. یعنی غذایی برای انسان حلال است که طبع بشر بدون هیچ نفرتی مایل به آن است و چنین غذایی شرعاً حلال است چون با فطرت او سازگار می‌باشد: "حلال دانستن طیبات و حرام دانستن خبائث و پلیدی‌ها تا اندازه‌ای از فطریاتی بوده که

و مشترکی در بین عقاید و مذاهب مختلف در این مورد وجود ندارد (۱۱). خوشبختانه آموزه‌های غنی دین اسلام حلال بودن و یا حرام بودن غذا را به طور صریح و یا با ذکر ویژگی‌های آن مشخص کرده است.

حرام به معنای ممنوع و به هر مالی که بر خلاف دستور الهی بدست آمده باشد اطلاق می‌گردد (۱۲). به طور کلی می‌توان علت حرمت و حلیت غذا را در نوع غذا و یا نحوه بدست آوردن آن خلاصه کرد. غذاهای حرام شامل دو دسته غذا می‌باشند. دسته اول غذاهایی که ذاتاً حرامند و صراحتاً در قرآن و سنت به آنها اشاره شده است (مانند گوشت خوک، سگ و مشروبات الکلی) و دسته دوم غذاهایی که از راه نامشروع بدست آمده باشند. البته وجود یکی از این شروط برای حرمت غذا کافی است. نوع و ویژگی راه‌های نامشروع نیز در قرآن و سنت ذکر شده اند که شامل مجموعه‌ی گسترده‌ای مانند ربا، غش در معامله، استفاده از پولی که خمس و یا زکات آن پرداخت نشده، رشوه، استفاده از گوشتی که از راه ذبح اسلامی بدست نیامده، خوردن مال یتیم و می‌شود. در مقابل غذای حلال بصورت عکس موارد فوق تعریف می‌شود. یعنی غذایی که ذاتاً پاک است و از راه مشروع بدست آمده است (۱۳).

اثرات مادی و معنوی غذاهای حلال و حرام بر جسم و روح انسان اموری اجتناب ناپذیر هستند. در قرآن و روایات به دفعات به خوردنی‌ها و آشامیدنی‌های حلال و حرام اشاره و اثرات آنها بیان شده است. در قرآن ۷۵ بار واژه حرام آمده و در بعضی از آیات به اثرات سوء حرام خواری اشاره شده است (یا ایها الذین آمنوا لاتاكلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تکون تجاره عن تراض منکم و لا تقتلوا انفسکم ان الله کان بکم رحیماً) (۱۴). در این آیه به منع خوردن مال بصورت نامشروع امر کرده و رضایت طرفین را در تجارت دلیل بر حلال بودن می‌داند و جالبتر اینکه قرآن تصرف در اموال دیگران را خودکشی معرفی می‌کند تا به ما بگوید اگر رابطه‌های مالی مردم بر اساس صحیح استوار نباشد و به وسیله آن مال لقمه‌های حرام تهیه و مصرف شده باشد و تصرف در مال دیگران به ناحق صورت گیرد، جامعه گرفتار نوعی خودکشی و انتحار خواهد شد (۱۵). می‌توان به آیه‌ی ۲۷۵ سوره‌ی بقره نیز اشاره کرد که در این آیه رباخوار مورد غضب خداوند و پیرو شیطان معرفی شده بطوری که خداوند

همه ادیان بر آن اتفاق داشته اند... (۱۸). البته این استدلال جای تأمل دارد زیرا بسیاری از انسان‌ها غذای حرام را بدون هیچ نfertی و با میل و رغبت هم مصرف می‌کنند.

علت حرمت و حلیت غذا:

فلسفه و علت حلال بودن غذا یکی از مباحثی است که توجه هر انسانی را به خود جلب می‌کند. هر انسان کنجکاو می‌خواهد بداند چرا در ادیان مختلف بعضی از غذاها حلال و بعضی حرام معرفی شده اند. آیا هر غذایی که با طبع انسان سازگار بود حلال و ناسازگار بود حرام است؟ یا عوامل دیگری نیز در آن دخالت دارند؟ آیا چند میلیارد انسانی که از مواد غذایی حرام استفاده می‌کنند طبع و فطرتشان با این مواد غذایی حرام (مانند مشروبات الکلی، گوشت خوک و ...) سازگاری دارد؟ اثرات وضعی آنها چیست؟ و منظور از طبع انسان و فطرت او چیست؟ آیا همین که بسیاری از انسان‌های روی کره زمین از منابع غذایی حرام استفاده می‌کنند و مطابق با دستورات تغذیه‌ای دین اسلام عمل نمی‌کنند، خارج از فطرت عمل می‌کنند؟ این سوالات و ده‌ها سوال دیگر مباحثی است که قابل تأمل و توجه بوده و باید به آنها پاسخی مناسب داد. فقها به کمک آیات قرآن، احادیث معصومین (علیهم السلام) و سیره پیامبر اعظم (ص) به این سوالات پاسخ می‌دهند. آیه ۱۵۷ سوره اعراف علت حلیت را پاک و مفید بودن و علت حرمت را خبیث، نجس و پلید بودن معرفی می‌کند. چنانچه در فتاوی امام خمینی (ره) نیز آمده است: «خوردن چیزهایی که ذاتاً نجس و پلید است و یا نجس و آلوده شده تا مادامی که نجس است حرام می‌باشد خواه مایع باشد یا جامد» (۱۹). علت دیگر حرمت بعضی از مواد غذایی یا نوشیدنی‌ها ضرری است که از مصرف کردن آنها بر انسان وارد می‌شود. مانند خوردن شراب که در آیات ۹۰ و ۹۱ سوره مائده به آن اشاره شده است و در مقابل کسانی که از منافع شراب و قمار دفاع می‌کنند علت حرام بودن و وجوب پرهیز از نوشیدن شراب را اراده شیطان در ایجاد عداوت و دشمنی بین انسانها و از یاد بردن خدا و نماز بیان می‌کند. یعنی یکی از اثرات وضعی این ماده پلید و نجس از یاد بردن خدا و عبادت است. قرآن علت دیگر حرمت مشروبات الکلی و قمار را بیشتر بودن زیان و ضرر آن‌ها نسبت به منافع آن دو بیان می‌کند «قل فیهما اثم

کبیر و منافع للناس و اثمهما اکبر من نفعها» (۲۱۹ بقره). از جمله آیات دیگری که بر این مسأله صحت می‌گذارد آیه ۴۱ سوره مائده است. این آیه درباره گروهی از یهود که مرتکب کارهای خلافی از قبیل جاسوسی بر ضد اسلام و تحریف حقایق کتب آسمانی شده بودند می‌فرماید: «آنها کسانی هستند که خدا نخواست است دل‌هایشان را پاک کند» و بلافاصله در آیه بعدی می‌فرماید: «آنها بسیار به سخنان تو گوش فرا می‌دهند تا آن را تکذیب کنند و بسیار مال حرام می‌خورند» این تعبیر نشان می‌دهد که آلودگی دل آنها بر اثر اعمالی همچون تکذیب آیات الهی و خوردن مال حرام به طور مداوم بوده است. زیرا بسیار از فصاحت و بلاغت دور است که اوصافی را برای آنها برشمرد که هیچ ارتباطی با جمله‌ی «خدا نخواست است دل‌هایشان را پاک کند» نداشته باشد. همچنین در آیه ۵۱ سوره مومنون می‌خوانیم: «ای پیامبر! از غذاهای پاکیزه بخورید و عمل صالح انجام دهید». بعضی از مفسران معتقدند ذکر این دو واژه غذاهای پاکیزه و عمل صالح پشت سر یکدیگر دلیل بر وجود نوعی ارتباط بین این دو می‌باشد و می‌شود استنباط کرد که غذای حلال و پاک، روح را پاک می‌کند و سرچشمه عمل صالح می‌گردد. همچنین در حدیثی که از امام محمد باقر (ع) نقل شده است علت حلیت و حرمت هر چیزی از طرف شارع مقدس را سود و زینتی می‌داند که به انسان می‌رسد. «... وَلَکِنَّ تَعَالَى خَلَقَ الْخَلْقَ فَعَلِمَ مَا يَقُومُ بِهِ اَبْدَانَهُمْ و ما یصلحهم و اَحَلَّهُ لَهُمْ و اَبَاخَهُ و عَلِمَ ما یضُرُّهُمْ فَنَهَا هُمْ عَنْه و حَرَّمَ عَلَیْهِمْ...» خداوندی که خلق را آفریده است آنچه را که مایه قوام و صلاح بدن آنان است، حلال می‌داند که از این رو آن‌ها را به ایشان حلال کرده و آنچه را برای ایشان زیانبخش است، آن را بر ایشان حرام ساخته است (۲۰).

امام رضا (ع) نیز می‌فرماید: خداوند تبارک و تعالی هیچ خوردنی و نوشیدنی را حلال نکرد مگر آنکه در آن منفعت و مصلحت بوده است و هیچ خوردنی و نوشیدنی را حرام نکرده مگر آن که در آن زیان و فساد بوده است. پس هر چیز سودمند و نیرو بخش به جسم که باعث تقویت بدن می‌باشد، حلال شده و هر چیزی که قوای جسمانی را از بین ببرد و یا موجب مرگ شود، حرام است (۲۱). بنابراین در حلیت و حرمت هر چیزی مصلحتی وجود دارد که آفریدگار

نمازش پذیرفته نمی‌شود و دعایش مستجاب نمی‌گردد (۲۴). قرآن کریم نیز به آثار مال حرام حاصل از ربا می‌فرماید: آنان که ربا می‌خورند، بر نخیزند مگر مانند آن که به وسوسه و فریب شیطان، دیوانه و بی‌خرد شده باشد. این افراد چون در مال حرام غوطه‌ورند، می‌گویند معامله و ربا فرق ندارد، حال آنکه خدا داد و سست را حلال و ربا را حرام کرده است (بقره، ۲۷۵). بسیاری از صفات ظاهری و رفتاری انسان می‌تواند ارثی باشد و به نسل‌های بعد منتقل شود. در این رابطه امام صادق (ع) می‌فرماید: «كسب الحرام یبین فی الذریه» آثار کسب حرام در نسل بعد آشکار می‌گردد (۲۵). امام باقر (ع) نیز در مورد اثر مال حرام می‌فرماید: «أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَصَابَ مَالاً مِنْ حَرَامٍ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ حَجٌّ وَ لَا عَمْرَةٌ وَ لَا صَلَۀَ رَحِمٍ حَتَّىٰ أَنَّهُ يَفْسُدُ فِيهِ الْفَرْجُ» اگر انسان از مال حرام استفاده کند، حج و عمره و صله رحم او پذیرفته نمی‌شود، تا جایی که در نطفه وی فساد رخ خواهد داد (۲۶). اثرات وضعی گناه آنقدر عمیق است که خداوند به یکی از انبیاء خود فرموده است: «وَإِنَّ آثَارَ الذَّنْبِ يَبْلُغُ إِلَى الْبَطْنِ السَّابِعِ» قطعاً آثار گناه تا نسل هفتم تأثیر می‌گذارد (۲۷). رفتار پدر و مادر در هنگام انعقاد نطفه در سلامت فرزند تأثیر بسیاری دارد و یکی از رفتارها خوردن لقمه حلال و یا حرام است که به ترتیب در دوران بارداری مادر آثار مثبت و یا منفی بر پیکر جنین دارد به طوری که پیامبر گرامی اسلام (ص) تأثیر فراوان رفتار، گفتار و خوراک مادران را به فرزندان اینگونه تأکید می‌فرماید: «الْشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ وَ السَّعِيدُ مَنْ سَعِدَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ» یعنی بدبخت کسی است که در رحم مادر بدبخت شده و سعادتمند کسی است که در رحم مادرش خوشبخت شده است (۲۸). آثار مال حلال و حرام بسیار است و این آثار علاوه بر اثرات وضعی در رفتار شخص حلال و یا حرام خوار، آثار اخروی نیز خواهد داشت که بیش از این بحث در مورد آنها ضرورت ندارد. با توجه به مطالب فوق غذاهای حلال و حرام می‌توانند با تأثیرات مختلف بر روح و جسم انسان حتی در سرنوشت او مؤثر باشند. در این میان قشر دانشجو در هر کشوری به دلیل تأثیر گذاری در نظام کاری و کارشناسی آینده هر جامعه‌ای از اهمیت بسیاری برخوردار است که باید مورد توجه ویژه قرار گیرد. متأسفانه تاکنون پژوهش‌های میدانی قابل توجهی در مورد تأثیرات غذاهای

دانا از آن باخبر است و توسط کتاب قرآن و معصومین علیه السلام حکم آن به ما رسیده است. در این رابطه استاد شهید مطهری (ره) می‌گوید: احکام، تابع یک سلسله مصالح و مفاسد واقعی است. یعنی اگر اسلام چیزی را حرام کرده است چون مفسده‌ای وجود داشته است، حرام کرده، خواه مفسده جسمی باشد خواه روحی، خواه به زندگی فردی بستگی داشته باشد، خواه به زندگی اجتماعی، در هر حال یک ضروری در آن بوده است که حرام شده است. ممکن است برای چیزی که حرام شده ده‌ها ضرر وجود داشته باشد و امروز علم یکی از آنها را کشف کرده و مابقی هنوز مانده باشد (۲۲). در روایات بر خصوص اثرات وضعی غذا حتی در وجود کودکان نیز هشدار داده شده است. تأثیر غذاها بر روحيات و خلق و خوی انسان جزء مسائلی است که همیشه مورد توجه دانشمندان بوده است.

اثرات وضعی غذای حلال و حرام:

در جهان هستی عوامل بسیاری بر یکدیگر اثر می‌گذارند، هر چند که در مواردی آثار آن قابل رویت نباشد یکی از این موارد تأثیر لقمه حلال و یا حرام بر انسان است. از نظر ظاهری و علوم تجربی موجود (علم شیمی مواد غذایی) فرقی بین غذای حلال و حرام وجود ندارد. مثلاً بین گوشت و یا تخم پرندگان حلال گوشت و حرام گوشت فرقی در ترکیباتشان وجود ندارد؛ اما بر اساس منابع و احکام دینی اثرات وضعی آنها بر انسان با یکدیگر متفاوت است و در حال حاضر کشف آن از حیطة علوم تجربی خارج است. به همین دلیل در منابع دینی (کتاب، سنت و احادیث) به کسب روزی حلال و دوری از حرام بسیار تأکید شده است؛ به گونه‌ای که طلب و تلاش برای رزق حلال در سطح جهاد در راه خدا و کسب حلال از عوامل آموزش گناهان، رفاه خانواده، افزایش روزی، آرامش خاطر و سربار نبودن معرفی شده است و پیامبر اکرم (ص) نیز در رابطه با کسب حلال می‌فرماید: هر کس از دست رنج خود و مال حلال بخورد، خداوند درهای بهشت را به رویش می‌گشاید تا از هر دری که می‌خواهد وارد شود و در شمار پیامبران خواهد بود و مزدی هم اندازه ایشان خواهد گرفت (۲۳). همچنین ایشان فرموده اند: عبادت کردن همزمان با حرام خواری همانند بنا کردن ساختمان در شنزار است و نیز فرمودند: کسی که لقمه حرام بخورد، تا چهل روز

حلال و حرام انجام نشده است و پژوهش‌های انگشت شمار موجود تأثیر چندانی بر درک بهتر اهمیت موضوع نداشته اند. به همین دلیل هدف این پژوهش این است که در قدم اول با بررسی نگرش بخشی از دانشجویان علوم پزشکی در باب تأثیرات غذاهای حلال و حرام، راه را برای پژوهش‌ها و برنامه‌ریزی‌های فرهنگی آینده هموار نماید.

مواد و روش مطالعه

این پژوهش از نوع توصیفی-مقطعی بود و روش نمونه‌گیری آن تصادفی ساده و جامعه مورد مطالعه ۱۵۶ نفر از دانشجویان پسر ساکن یکی از خوابگاه‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران بود. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای با ۲۵ سؤال و ۳ پاسخ «موافقم، نظری ندارم و مخالفم» بود که پس از سنجش روایی و پایایی با آلفای کرونباخ ۷۶٪ مورد استفاده قرار گرفت. در این مقاله نتایج ۱۵ سؤال اصلی مورد بررسی و داده‌ها به وسیله نرم افزار spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

در این بررسی که جامعه مورد مطالعه دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی دانشگاه ایران بود، ۷۶/۶ درصد افراد مورد مطالعه در پاسخ به پرسش اول (تأثیر مصرف غذای حلال بر بهبود مسایل اقتصادی فرد و خانواده). گزینه موافقم، ۱۶ درصد نظری ندارم و ۵/۸ درصد نیز گزینه مخالفم را انتخاب کرده بودند. همچنین در ارتباط با تأثیر غذای حلال بر تعهد فرد نسبت به واجبات الهی، تأثیر مصرف غذای حلال یا حرام پدر و مادر بر جنبه‌های رفتاری و اخلاقی فرزند، خوردن غذای حلال در استجابات دعا به ترتیب ۸۰/۸ درصد، ۸۲/۷ درصد و ۶۳/۳ درصد نظر موافق داشتند و در مورد حرام بودن مواد غذایی که ماده حرام و نجس در آن بکار رفته، تأثیر رژیم غذایی بر خلق و خوی و رفتار اجتماعی، تأثیر غذای حرام و حلال در پذیرش سخن حق و تعهد افراد به اجرای مقررات اجتماعی و حرام بودن مال بدست آمده از ربا به ترتیب ۸۲/۷ درصد، ۸۲/۱ درصد، ۶۸/۵ درصد، ۶۳/۶ درصد، ۸۰/۱ درصد نظر موافق داشتند. سایر نظرات موافق و مخالف در مورد سئوالات مطرح شده در جدول ۱ مشاهده می‌شود.

از میان ۱۲۶ نفری (۸۰/۸٪) که به تأثیر استفاده از غذای حلال و حرام بر میزان تعهد فرد نسبت به واجبات الهی معتقد و نظر موافق داشتند ۱۰۵ نفر شان (۸۳/۳٪) در مورد تأثیر ربا در دادوستد و معاملات اقتصادی و حرام شدن شرعی مال، خرید و مصرف غذا نیز نظر موافق داشتند و ۱۸ نفرشان (۱۴/۳٪) نسبت به تأثیر ربا نظری نداشتند و ۳ نفر (۲/۴٪) باقیمانده، مخالف تأثیر ربا در حرام شدن مال، خرید و مصرف غذا بودند. اما ۲۱ نفری که به تأثیر استفاده از غذای حلال بر میزان تعهد فرد در واجبات الهی نظری نداشتند. ۱۵ نفرشان (۷۱/۴٪) نسبت به تأثیر ربا در حرام شدن مال، خرید و مصرف غذا نظر موافق داشتند و ۴ نفر (۱۹٪) نظری نداشتند و ۲ نفر (۹/۵٪) نیز مخالف این نظر بودند. همچنین در مورد ارتباط سؤال فوق از میان ۱۲۶ نفری که به استفاده از غذای حلال و حرام بر میزان تعهد فرد معتقد بودند ۲۷ نفرشان (۳۸/۹٪) نسبت به این تأثیر نظری نداشتند و ۴۹ نفر (۳۸/۹٪) نیز نظر مخالف داشتند و از میان همین ۱۲۶ نفر در ارتباط با تأثیر شدت و ضعف اعتقادات مذهبی بر اثرات وضعی غذا ۳۸ نفر (۳۰/۲٪) نظر موافق و ۴۴ نفر (۳۴/۹٪) بدون نظر و ۴۳ نفر (۳۴/۱٪) نظر مخالف داشتند. اما همین ۱۲۶ نفر در ارتباط با سؤال مربوط به تأثیر خوردن غذای حلال و یا حرام در پذیرش سخن حق ۸۸ نفر (۶۹/۸٪) نظر موافق، ۶ نفر (۴/۸٪) نظر مخالف داشتند و بقیه نسبت به این موضوع نظر خاصی نداشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

دستورات و احکام الهی، بایدها و نبایدها، واجبات و محرمات در ادیان الهی، همه برای سلامت، رشد، تکامل و سعادت دنیا و آخرت انسان است و یکی از این بایدها و نبایدها رعایت حلال و حرام در تغذیه است که اثرات مهمی بر رفتار و در نتیجه بر آخرت انسان دارد. در جهان هستی عوامل بسیاری بر یکدیگر اثر می‌گذارند، هر چند که در مواردی آثار آن قابل رؤیت نباشد. یکی از این موارد تأثیر لقمه حلال و حرام بر انسان است. از نظر ظاهری و علوم تجربی موجود (علم تغذیه) فرقی بین غذای حلال و حرام وجود ندارد. مثلاً بین گوشت و یا تخم پرندگان حلال گوشت و حرام گوشت فرقی وجود ندارد. اما بر اساس منابع دینی

جدول ۱ - فراوانی نسبی نظرات افراد مورد مطالعه در مورد تأثیر غذاهای حلال و حرام

مخالفم	نظری ندارم	موافقم	پرسش
۵/۸	۱۶/۶	۷۷/۶	استفاده از غذای حلال بر بهبود وضعیت اقتصادی فردی و خانواده موثر است
۵/۱	۱۴/۱	۸۰/۸	استفاده از غذای حلال یا حرام بر میزان تعهد فرد نسبت به واجبات الهی موثر است
۳/۸	۱۳/۵	۸۲/۷	استفاده از غذای حلال و یا حرام توسط پدر و مادر بر جنبه‌های رفتاری و اخلاقی اولاد موثر است
۴۵/۵	۲۷/۵	۲۶/۹	بین اثرات مصرف غذایی که ذاتاً حرام است (مانند گوشت حیوان حرام گوشت) و یا غذایی که از راه نا مشروع بدست آمده تفاوتی وجود ندارد
۷/۱	۱۶/۶	۷۶/۳	خوردن غذای حلال در استجاب دعا موثر است
۱۷/۳	۳۷/۸	۴۴/۹	غذایی که از نظر اسلام حرام است بر افراد غیر مسلمان نیز همان اثراتی را دارد که بر افراد مسلمان دارد
۳۵/۹	۵۰	۲۳/۱	اثرات وضعی غذای حلال و یا حرام به خاطر محتوای مادی آن است
۴۰/۴	۳۰/۷	۲۸/۸	علت اثرات منفی غذاهای حرام بر انسان به خاطر حساسیت انسان به احکام شرعی است
۳۳/۳	۳۵/۹	۳۰/۸	میزان اثرات وضعی یک غذای خاص بر افراد مختلف متناسب با شدت و ضعف اعتقادات مذهبی آنان است
۳/۸	۱۳/۵	۸۲/۷	خوردن مواد غذایی که ماده حرام و نجس در آن بکار رفته حرام است
۳/۸	۱۴/۱	۸۲/۱	تغییرات رژیم غذایی بر خلق و خوی و رفتار اجتماعی افراد اثر دارد
۱۱/۹	۱۹/۶	۶۸/۵	خوردن غذای حلال و یا حرام در پذیرش سخن حق تأثیر گذار است
۴۵/۴	۳۳/۶	۲۱	خوردن غذای حرام قبل از تکلیف (بلوغ شرعی) اثرات وضعی منفی ندارد
۱۲/۶	۲۳/۶	۶۳/۶	استفاده از غذای حلال و یا حرام بر تعهد افراد نسبت به اجرای مقررات اجتماعی موثر است
۵/۱	۱۴/۷	۸۰/۱	ربا در داد و ستد و معاملات اقتصادی باعث حرام شدن شرعی مال می‌شود و خرید و مصرف غذا با آن نیز حرام است

اثرات وضعی آنها بر انسان با یکدیگر متفاوت است و کشف آن از حیطة علوم تجربی موجود خارج است و وظیفه دین الهی، پیامبران و ائمه اطهار (س) است که بشر را از آنها آگاه نمایند. زیرا حرام خواری جان و دل و رفتار انسان را آلوده می‌سازد و اعتقاد به این موضوع و رعایت آن به شکل فردی و اجتماعی بسیار با اهمیت است. رعایت حلال و حرام در میان مردم یک جامعه یکی از شاخصه‌های سلامت رفتاری و دینی آن جامعه می‌باشد که زیر بنای آن آگاهی، نگرش مثبت و اعتقاد به اصول و مبانی دینی است. نتایج این مطالعه که به بررسی نگرش یکی از مهمترین بخش از جامعه یعنی دانشجویان علوم پزشکی پرداخته است نشان می‌دهد که در مجموع اکثریت دانشجویان معتقد بودند غذاهای حلال و حرام بر وضعیت اقتصادی خانواده (۷۷/۶٪) تعهد فرد نسبت به واجبات الهی (۸۰/۸٪) بر رفتار و اخلاق اولاد (۸۲/۷٪) استجاب دعا (۷۶/۳٪)، رفتار اجتماعی (۸۲/۱٪) پذیرش سخن حق (۶۸/۵٪) و بر تعهد افراد نسبت به اجرای مقررات

اجتماعی (۶۳/۶٪) تأثیر دارد. در این رابطه پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَسْتَجَابَ دَعَاؤُهُ، فَلْيُطَيِّبْ مَطْعَمَهُ وَ مَكْسَبَهُ» کسی که می‌خواهد دعایش مستجاب شود طعام و کسب خود را از حرام پاک کند (۲۹)، همچنین پور قاسمی (۱۳۸۹) می‌گوید: بعضی از گناهان و اعمال حرام گذشته از آن که انجام دادن آن جرم است، غالباً زمینه ارتکاب گناهان دیگری هم می‌شود. خوردن مال حرام و شبهه دار از جمله آنهاست و آثار غذاهای حرام در روحیات انسان، عدم استجاب دعا، قساوت قلب، قبول نشدن اعمال، اثر سوء بر نطفه، محروم شدن از دوستی اهل بیت (ع)، از بین رفتن حسنات، فقر و تهیدستی و از بین رفتن برکات از پیامدهای خوراک حرام در دنیا می‌باشد (۳۰). اما بین اثرات وضعی غذایی که ذاتاً حرام است مثل گوشت خوک و شراب با غذایی که از راه حرام و نا مشروع بدست آمده اکثریت افراد مورد مطالعه (۴۵/۵٪) تفاوت قائل بودند و ۲۶/۹ درصد معتقد به تأثیر یکسان و عدم تفاوت بین آنها و ۲۷/۵ درصد

نظری در این باره نداشتند. شاید این تفرق نظر به این دلیل باشد که اثرات وضعی غذاهای حرام به طور عینی و علمی تبیین نشده است و به طور منطقی عده‌ای از افراد مورد مطالعه بین غذای حرام حاصل از مال نا مشروع و غذای ذاتاً حرام تفاوت قائل هستند. اما با توجه به اینکه اکثریت افراد مورد مطالعه به تأثیر سوء غذای حرام معتقد بودند به نوع و چگونگی تأثیر سوء مال حرام نظر مثبت داشته باشند. همچنان که ۸۰/۱ درصد این افراد به تأثیر ربا در حرام شدن مال و خرید و مصرف غذا با آن مال حرام نظر موافق داشتند. همچنین ۴۰/۴ درصد افراد مورد مطالعه، اثرات منفی غذاهای حرام بر انسان را ناشی از حساسیت انسان بر احکام شرعی نمی‌دانستند و معنی آن این است که اصل حرمت غذای حرام امری ثابت است و ربطی به حساسیت‌های دینی ندارد و این یک برداشت صحیح است و یک سوم افراد مورد مطالعه (۳۳/۳٪) شدت وضعیت اعتقادات مذهبی را هم بر میزان اثرات وضعی غذا بی اثر می‌دانستند. در حالی که شدت ایمان می‌تواند مؤثر باشد. به عنوان مثال یک نوشیدنی مستی آور تأثیرش بر فرد مومن به مراتب نسبت به یک فرد بی اعتقاد و مشروب خوار بیشتر است. ۳۰/۸ درصد افراد مورد مطالعه نسبت به این موضوع موافق، در حالی که ۳۵/۹ درصد نظری نداشتند. خوردن غذای حرام در هر زمانی اثرات وضعی خود را دارد. قبل و بعد از دوران بلوغ فرقی ندارد. اسلام تأثیر لقمه حرام راحتی در دوران جنینی و بعد از آن در دوران شیر خوارگی مؤثر می‌داند. پیامبر گرامی اسلام (ص) می‌فرماید: «الرَّضَاعُ يَغْيِرُ الطَّبَاعَ» یعنی شیر خوردن طبع و مزاج‌های انسان را تغییر می‌دهد (۳۱) و نیز در روایت است که شیر بر طبع‌ها چیره می‌گردد «فَإِنَّ اللَّبْنَ يَغْلِبُ الطَّبَاعَ» زیرا فرزند بر اساس آن شیر جوان می‌گردد «فَإِنَّ الْوَلَدَ يَشْبُ عَلَيْهِ» (۳۲). در این بررسی فقط ۴۵/۴ درصد به سئوالی که از تأثیر خوردن غذای حرام قبل از تکلیف و بلوغ شرعی پرسیده شده بود نظر مناسب داده بودند و ۲۱ درصد معتقد بودند که قبل از تکلیف غذای حرام بر انسان تأثیری ندارد. ۳۳/۶ درصد در این رابطه نظری نداشتند و از این نظر در مجموع ۵۴/۶ درصد دیدگاه مناسب و صحیحی نداشتند. وقتی خوردن غذای حرام اثرات وضعی داشته باشد باید به شکلی در رفتار افرادی که مرتکب خوردن غذای حرام شده اند ظاهر شود. بنابراین، غذای حرام

می‌تواند به شکلی در رفتارهای اجتماعی این افراد دیده شود. در این رابطه ۶۳/۶ درصد نظر موافق داشتند ۲۳/۶ درصد نظری نداشتند و ۱۲/۶ درصد نظر مخالف داشتند. یعنی می‌شود گفت بیش از یک سوم ۳۶/۲ درصد افراد مورد مطالعه با تأثیر غذای حلال و حرام در تعهد افراد نسبت به اجرای مقررات اجتماعی موافق نبودند. همچنین کسانی که ربا را موجب حرام شدن مال حاصل از معاملات می‌دانستند اکثراً دیدگاهشان در مورد تأثیر مال حرام بر انجام واجبات الهی نیز مثبت بود؛ به طوری که از ۱۲۶ نفری که به این تأثیر معتقد بودند (۸۳/۳٪) ربا در داد و ستد را موجب حرام شدن شرعی مال و خرید و مصرف غذا از آن مال را حرام می‌دانستند و تنها ۳ نفر (۲/۴٪) مخالف این نظر بودند. از میان ۱۲۶ نفر فوق در ارتباط با تأثیر شدت و ضعف اعتقادات مذهبی بر اثرات وضعی غذا ۳۰/۲ درصد نظر موافق داشتند و ۶۹/۸ درصد در مورد تأثیر خوردن غذای حلال و حرام در پذیرش سخن حق نظر موافق داشتند. این تفاوت نظر به دلیل پیچیدگی مسأله شدت و ضعف ایمان و اعتقادات بر اثرات وضعی غذای حلال و یا حرام می‌باشد که به خوبی برای جوانان و مردم تبیین نشده است. قطعاً کسی که تأثیر ربا را در پذیرش سخن حق و تعهد فرد نسبت به انجام واجبات الهی قبول دارد؛ در صورت تفهیم مسأله شدت ایمان بر اثرات وضعی غذای حرام، این موضوع برای او قابل قبول خواهد بود. با مروری بر آیات و احادیث متوجه می‌شویم که اکثر آیات و روایات مربوط به حرمت ربا یا غذای حلال و حرام به طور مرتب در کتب و تفسیرات دینی بیان شده و حتی در سخنرانی‌های مذهبی تکرار می‌شوند. اما در ارتباط با تأثیر شدت ایمان مذهبی بر میزان اثرات منفی غذاهای حرام کمتر روایت و حدیثی نقل و بحثی ارائه شده است. با توجه به مطالب فوق نتیجه این بررسی نشان داد که اکثر دانشجویان این مطالعه به تأثیر مال و غذای حلال و حرام بر رفتار انسان و تعهد او به هنجارهای اجتماعی و شرعی و حتی رعایت آن توسط والدین و تأثیرش بر رفتار فرزندان و استجابات دعا و انجام واجبات و ترک محرمات اعتقاد دارند. بنابراین مسئولین فرهنگی، معلمین، مبلغین دینی، والدین و اساتید باید نسبت به آموزش احکام حلال و حرام اهتمام ویژه داشته باشند.

سرپرستی و هدایت پژوهش و نگارش مقاله

دکتر حمیدرضا درخی و حسین صادقی حسن آبادی:
امور اجرایی پژوهش و همکاری در طراحی پرسشنامه و
آنالیز آماری
دکتر محسن صابری اسفیدواجان و دکتر مصطفی
حیدری: همکاری در مطالعات و مشاوره

تشکر و قدردانی:

از نمایندگی ولی فقیه در خوابگاه دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی تهران برای ارائه مشاوره و تشویق در انجام این مطالعه و از دانشجویان عزیز به خاطر همکاری صمیمانه در پاسخگویی به سئوالات پرسشنامه تشکر می‌نماییم.
میزان مشارکت:
دکتر داود فرج زاده: طراحی پروپوزال و پرسشنامه،

REFERENCES:

- 1- Shaari J. A. N., Mohd Arifin N. S. Dimension of halal purchase intention: A preliminary study. International Review of Business Research Papers 2010; 6(4):444-456.
- 2- Hanzaae KH, Ramezani MR. Intention to halal products in the world markets. Interdisciplinary J Res Business 2011; 1(5):1-7.
- 3- Jusmaliani, Nasution H. Identification of the attributes of halal meat consumption: A study of muslims in Jakarta and Melbourne. RIEBS 2010; 1(1): 81-92
- 4- Hashim AH, Othman MN. Halal food consumption: A comparative study between Arab Muslims and Non Arab Muslims consumers in Malaysia. Accepted for final presentation at the ANZMAC 2011 conference. Available at anzmac.org/.../2011/.../Hashim,%20Azura%20Hanim%20Paper%20359.pdf
- 5- Aziz AA, Amin M, Isa Z. The perception to choose Halal Cosmetics products: An empirical study for Malaysian consumer. Available at icbme.yasar.edu.tr/previous_conferences/2010/e.../Azmi_AbdAziz.pdf
- 6- Abd. Rahim N, Junos S. The halal product acceptance model for the religious society. Business Management Quarterly Review. 2012; 3(1):17-25.
- 7- Ab Rahman IN, Saleh R, Ab Rahman S, Hashim DM. Factors Contributing to Non-Compliance of the Halal Standard among Restaurant Operators in Malaysia. 2nd International Conference on Business, Economics and Tourism Management, IPEDR, volume 24, 2011, IACSIT Press, Singapore. Available at <http://www.ipedr.com/vol24/18-CBETM2011-M10024.pdf>
- 8- Alam SS, Sayuti NM. Applying the Theory of Planned Behavior (TPB) in halal food purchasing. International Journal of Commerce and Management. 2011; 21(1):8-20.
- 9- Shafie S, Othman MN, editors. Halal Certification: an international marketing issues and challenges. Proceeding at the International IFSAM, VIII th World Congress, held from; 2006.
- 10- Jusmaliani, Hanny Nasution. IDENTIFICATION OF THE ATTRIBUTES OF HALAL MEAT CONSUMPTION: A STUDY OF MUSLIMS IN JAKARTA AND MELBOURNE. RIEBS Vol. 1 No. 1, November 2010 Page 81
- 11- Rezai G, Mohamed ZA, Shamsudin MN. Concerns for halalness of halal-labelled food products among Muslim consumers in Malaysia: Evaluation of selected demographic factors. Economic and Technology Management Review 2009; 4: 65-73
- 12- Bonne K, Verbeke W. Religious values informing halal meat production and the control and delivery of halal credence quality. Agriculture and Human Values 2008; 25(1):35-47.

- ۱۳- قاسمی، محمدعلی، روزی حلال، انتشارات کوثر، چاپ دوم، ۱۳۸۸، ص ۲۶-۲۷
- ۱۴- قرآن کریم، سوره نساء آیه ۲۹
- ۱۵- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، جلد ۳، ص ۳۵۷
- ۱۶- قرآن کریم، سوره مائده آیه ۳
- ۱۷- آخوندی، مصطفی، غذا و تغذیه در آموزه‌های دینی و یافته‌های علمی، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، نشر زمزم هدایت، ۱۳۸۸
- ۱۸- طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه: موسوی همدانی، سید محمد باقر، دفتر انتشارات اسلامی، جلد ۸، ص ۳۶۴
- ۱۹- بی آزار شیرازی، عبدالکریم، رساله نوین، جلد اول، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- ۲۰- شبر، سید عبدالله «طب الاثم» به نقل از علل الشرایع، ترجمه: عباس پسندیده، انتشارات حدیث مهر، ۱۳۸۹، ص ۱۷ جلد ۲، ص ۴۸۳
- ۲۱- حاج میرزا حسین نوری (معروف به محمد شانوری) ۱۳۲۰ هجری قمری، مستدرک الوسائل، جلد ۱۶، ص ۲۳۳
- ۲۲- مطهری، مرتضی، اسلام و نیازهای زمان، انتشارات صدرا، جلد اول، چاپ ۲۴، ص ۵۷-۵۸
- ۲۳- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، تهران، دارالکتاب اسلامی، ج ۲۳ ص ۶
- ۲۴- قمی، عباس، سفینه البحار، انتشارات فراهانی، جلد ۱ ص ۲۹۹
- ۲۵- الکافی ج ۵ ص ۱۲۵، جامع احادیث الشیعه ج ۱۷ ص ۱۴۴، وسایل الشیعه ج ۱۷ ص ۸۲، میزان الحکم ج ۳ ص ۲۷
- ۲۶- شیخ طوسی، امالی ص ۶۸۰، وسایل الشیعه ج ۱۷، ص ۹۱، بحار الانوار ج ۹۶، ص ۱۲۵
- ۲۷- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار ج ۱۱۰ ص ۹۰
- ۲۸- قاسمی، محمد علی روزی حلال، به نقل از کنز العمال حدیث ۴۹۰ التوحید ص ۳۵۶
- ۲۹- مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن کریم، جلد اول، ص ۱۴۹
- ۳۰- پور قاسمی میانجی، مژگان، خوراک‌های حلال و حرام، چاپ اول، ۱۳۸۹، شرکت چاپ و نشر بین الملل
- ۳۱- فرید تنکابنی، مرتضی، نهج الفصاحه، انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ ششم، ۱۳۸۰، حدیث شماره ۱۶۹۴
- ۳۲- قرائتی، محسن، تنظیم و نگارش: محمدی اشتهاردی، گناه شناسی، انتشارات مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ دهم، ۱۳۸۹، ص ۸۶

The study of male students of Iran University of Medical Sciences (IUMS)' attitude to 'Halal' and 'Haram' situational effects

Farajzadeh Alan D¹, Darkhi H.R.², Sadeqi Hasanabadi H.², Saberi Isfeedvajani M.¹, Heydari M.³

Abstract:

Introduction: on view of religion, situational effects of halal and haram foods on human body and spirit are inevitable. Although these effect is not the whole cause of human and society bless and cruelty; however, are main predisposing cause of human and society ascent and descent. According to this fact that youth is a considerable section of Iran population and about 4 millions of young people are university students that will become future expert and director and main motivational force of society; their attitude could have significant role in development, evolution and social health. As we noted above and in order to fundamental planning to increase student knowledge about halal and haram situational effects, their attitudes is essential.

Aim: According to Imam Khomeini guidance that "University is the origin of all evolutions", it is necessary to study university students as future expert of society. Thus, this research performed to study students' attitude to halal and haram situational effects.

Methods: This study was a cross-sectional one and probability random sampling was used. Samples were 156 students of IUMS that their attitude was studied with a questionnaire. Data was analyzed using SPSS 18 and Chronbach α coefficient was 0.76.

Results: In this survey, 76.6% of participants agreed that halal food had effect on individual and family economic issues and on the other hand, 5.8% disagreed. In regard to halal food effect on individual commitment about god obligations implementation, halal or haram food consumption of parents on behavioral and moral aspects of child and effect of halal food consumption on prayer acceptance, 80.8% , 82.7% and 63.3% agreed to these phrases respectively. Also, in regard to diet effect on mood and social behavior, the effect of halal and haram food on truth acceptance and individual commitment about social regulations and illegality of property obtained by usury, 82.1%, 68.5, 63.6% and 80.1% agreed respectively.

Conclusion: The results showed that the attitude of most of the student about situational effects of halal and haram foods was close to the religion's view.

Keywords: halal, haram, youth, student, attitude

1- Medicine, Quran and Hadith research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2- Faculty of Medicine, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3- Behavioral Sciences Rresearch Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

* Corresponding author: d.farajzadeh@gmail.com